

O‘QITUVCHI VA O‘QUVCHI MUNOSABATLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH VA SOG‘LOM MUHITNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Ortiqov Aziz Xursonali o‘g‘li

*Toshkent shahar PYMO ‘MM “Metodik xizmat ko‘rsatish bo‘limi”
tasviriy san‘at va chizmachilik fani metodisti.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi ijobiy yoki salbiy munosabatlar o‘quvchilarning akademik, ijtimoiy, hissiy va xulq-atvor rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta‘sir ko‘rsatishi haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Akademik, ijtimoiy, munosabat, ishonch, qadriyat, dialog, bag‘rikenglik, sadoqat, do‘stlik, til topishish, intizom, empatiya.

Аннотация: В данной статье рассматривается положительное и отрицательное влияние положительных или отрицательных отношений между учителями и учениками на академическое, социальное, эмоциональное и поведенческое развитие учащихся.

Ключевые слова: Академический, социальный, отношение, доверие, ценность, диалог, толерантность, лояльность, дружба, лад, дисциплина.

Abstract: This article examines the positive and negative impacts of positive and negative teacher-student relationships on students' academic, social, emotional, and behavioral development.

Key words: Academic, social, attitude, trust, value, dialogue, tolerance, loyalty, friendship, harmony, discipline.

O‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi ijobiy yoki salbiy munosabatlar o‘quvchilarning akademik, ijtimoiy, hissiy va xulq-atvorlari rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Maktablarda aynan insoniy munosabatlar sifatini oshirish uning tashkilot sifatida mavjudligiga sababdir. Shu munosabat bilan maktablarning tashkiliy, ma‘muriy va tarbiyaviy vazifalari mavjud bo‘lib, ular ba‘zi qonun va qoidalar bilan yuklanadi. Maktabdagi insoniy munosabatlarning maqsadini butun jamoani ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jihatdan yo‘naltirish uchun jamoa bo‘lib ishlashga undash sifatida ifodalash mumkin.

Maktab rahbariyati uning ichki elementlari (o‘qituvchilar, o‘quvchilar, nodavlat ta‘lim xodimlari) va tashqi elementlar (oilalar, tijorat tashkilotlari, mahallalar) bilan hamkorlik qilish orqali maktabning barcha qatlamlari uchun sog‘lom va uzluksiz insoniy munosabatlar va maktab madaniyati va muhitini yaratishga harakat qilishi kerak. Maktabdagi inson munosabatlarini turli o‘lchovlarda, jumladan “ma‘muriyat-o‘quvchi munosabatlari”, “ustoz-shogird munosabatlari”, “o‘quvchi-o‘quvchi

munosabatlari”, “maktab-muhit-o‘quvchi munosabatlari”da ko‘rib chiqish mumkin. Ushbu besh guruh o‘rtasida o‘rnatilgan va qo‘llab-quvvatlanadigan munosabatlarning sifati maktablarda beriladigan ta‘lim sifatiga va o‘quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

O‘quvchilar ko‘p vaqtlarini maktabda o‘qituvchilari va do‘stlari bilan o‘tkazadilar. O‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rnatgan munosabatlarning tabiatiga qarab bir-birlarini yaxshi yoki yomon deb belgilashlari mumkin. Darhaqiqat, yaxshi va yomon o‘qituvchi bo‘lmaganidek, yaxshi va yomon o‘quvchilar ham bo‘lmaydi. Yaxshi va yomon deganda ustoz va shogird o‘rtasidagi munosabatlarning sifati tushuniladi. O‘quvchilardan maktab ma‘muriyati, o‘qituvchilari va boshqa xodimlarning yaxshi va yomon tomonlari haqida so‘ralganda, o‘quvchilar ko‘pincha nimani yoqtirishlarini va nimalarni yoqtirmasligini aytishadi. Bu maktabdagi insoniy munosabatlarning darajasi va yo‘nalishi haqida ma‘lumot berishi mumkin.

Maktabda o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro ishonch-qiymat-muloqotga asoslangan munosabatlarni o‘rnatish muhimdir. Maktabdagi insoniy munosabatlarning ushbu uchta muhim qismini MUNOSABAT==ISHONCH + QADRIYAT + MULOQOT deb shakllantirish mumkin. O‘quvchilarga o‘qituvchilari katta ta‘sir ko‘rsatadi. Ta‘lim va o‘qitish sinfda samarali amalga oshirilishi uchun o‘qituvchilar va o‘quvchilar juda yaxshi kelishuvga erishishlari kerak. O‘qituvchi nafratlangan odam emas, balki o‘quvchilar tomonidan seviladigan va sinfda doimo izlanadigan va kutiladigan subyekt bo‘lishi kerak.

O‘qituvchi va o‘quvchi munosabatlari jarayonida yaqqol ko‘rinib turganidek, o‘qituvchi va o‘quvchilarning bir-biridan kutishlari samarali ustoz va shogird munosabatlarining asosini tashkil qiladi. Shuning uchun har ikki tomonning umidlarini bilish juda muhim hisoblanadi.

Maktabda samarali o‘qituvchi va o‘quvchi munosabatlarini rivojlantirish uchun maktab ma‘muriyati va o‘qituvchilari o‘quvchilarning akademik ehtiyojlarini qondirishdan tashqari ijtimoiy, hissiy va xulq-atvor muammolari bilan shug‘ullanishlari kerak.

Agar o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlar sog‘lom, xavfsiz va ijodiy muhitda bo‘lsa, sinfda kerakli muhit yaratiladi. Bunday muhitlar o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kerakli xatti-harakatlarni egallashlari uchun zarurdir.

Maktabda maktab direktori tomonidan ko‘rsatiladigan yetakchilik o‘qituvchining sinfda ko‘rsatgan o‘quv yetakchiligi kabi muhimdir. O‘qituvchi darsda o‘quvchilarga bilim, ko‘nikma va munosabatlarni shakllantirish bilan birga, ularga muhabbat, hurmat, baxt, bag‘rikenglik, sadoqat, do‘stlik, til topishish, intizom, tartib kabi tushunchalarni ham o‘rgatishi kerak.

Samarali o‘qituvchilar bunday munosabatlardan xabardor bo‘lib, ijobiy munosabatlar o‘rnatishga va ularni doimiy ravishda yaxshilashga intiladi.

Maktab ma‘muriyati va o‘qituvchilari o‘quvchilar bilan samarali muloqot va munosabatlar o‘rnatish uchun quyidagi masalalarga e‘tibor qaratishlari zarur:

1. Ishonch: Ilmiy, shuningdek, boshqa ijtimoiy, hissiy va xulq-atvor muammolari bo‘lgan o‘quvchilar maktab ma‘muriyati va o‘qituvchilari ushbu muammolarni hal qilishda yordam berishlari va muammolarini ular bilan osongina baham ko‘rishlari mumkinligini his qilishlari kerak. O‘qituvchilar har doim ularga o‘zlariga ishonishlari mumkinligini his qilishlari va ularga doimiy fikr bildirishlari kerak. O‘quvchilarga ishonch hissi maktabda ular uchun ishonchli ta‘lim va tarbiya muhitini yaratish va har bir o‘quvchini har tomonlama o‘zini xavfsiz his qilish orqali amalga oshadi.

2. Hamkorlik: Maktabda o‘zini xavfsiz his qilgan o‘quvchilar o‘qituvchilari, maktab ma‘muriyati va do‘stlari bilan hamkorlik qilishlari mumkin. Samarali munosabatlar uchun maktab ma‘muriyati, o‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rtasida doimiy hamkorlik bo‘lishi kerak, bunda jamoaviy ishlashga katta e‘tibor berilishi kerak.

3. Ko‘nikma / kompetentlik: Maktabda o‘quvchilarning o‘quv yutuqlari; Bu barcha maktabdagi o‘qituvchi va xodimlarning malakasi va ko‘nikmalariga bog‘liq. Bularning orasiga obyektiv qarorlar qabul qilish qobiliyati, mehribonlik, sezgirlik, hazil, empatiya va qiyin sharoitlarda o‘qitish qobiliyatini kiritishimiz mumkin. Bu fazilatlarni o‘lchash murakkab jarayon. Biroq bu sifat va ko‘nikmalarni o‘qituvchilarda egallash va izlash kerak.

4. Moslashuvchanlik: Sinfda uzluksiz va samarali ta‘lim berish uchun o‘qitish usullarining moslashuvchanligi zarur. O‘qituvchilar dars berish jarayonida qiyin paytlarda sinfnings kayfiyatiga qarab, o‘qitish usulini belgilashlari kerak.

Xozirgi kundagi mamlakatimizda ta‘limga e‘tibor negizida ham aynan shu tamoyillar keltirib o‘tilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Inomova M. Oilada bolalarni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlar. – T.: Fan, 1995
2. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: TDPU, 2003.
3. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
4. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – T.: OPI, 2003.
5. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M., To‘raev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari – Toshkent, 2015.
6. Nishonova Z.T., Alimova G.K. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi T.: TDPU 2017.